CONTRIBUȚII LA PROBLEMA SEMINARULUI

DE

ERNEST STERE

Vom prezenta în cele ce urmează o serie de observațiuni și sugestii în legătură cu munca de seminar. Ele nu privesc toate formele de seminar existente, ci în mod special acele legate de activitatea catedrelor de psihologie-pedagogie, istorie și litere.

Referindu-ne la acest important sector al muncii didactice universitare, seminarul, preocuparea noastră de căpetenie este de a privi lucrurile sub aspectul lor practic. Pentru aceasta, vom înfățișa mai întîi cîteva aspecte reale legate de procesul muncii didactice în seminariile noastre, astfel ca după semnalarea lipsurilor mai frecvente, să rezulte într-un chip mai pregnant și mai convingător necesitatea cunoașterii obiectivelor muncii seminariale, precum și căile care trebuie luate în considerație pentru a spori eficiența acestei forme de activitate.

În această ordine de preocupări, cercetările noastre au avut în vedere un întreit scop:

1) De a stabili formele și cauzele lipsurilor principale manifestate la unele din seminariile noastre.

2) De a preciza—în lumina concepției actuale asupra educației—obiectivele ce trebuie urmărite în activitatea seminarială.

3) De a determina căile necesare de ordin metodico-științific pentru atingerea obiectivelor enunțate.

Urmează acum să vedem care sînt deficiențele pe care le-am constatat la seminariile noastre. Precizăm însă, că nu ne vom opri decît asupra acelora care prezintă un caracter tipic. Aspecte negative, particulare, întîlnite la un seminar sau altul, nu vor fi semnalate decît pentru valoarea lor reprezentativă, pentru latura lor de exemplificare a unor situații mai frecvente.

Sistematizînd, am putea grupa lipsurile constatate, în două categorii principale:

a) Lipsuri de ordin metodic.

b) Lipsuri de ordin științific.

Fără îndoială, nu trebuie să pierdem din vedere că între aceste două categorii de lipsuri există o strînsă *interacțiune și condiționare reciprocă*. Astfel că niciodată slabele rezultate obținute la seminar, nu trebuie atribuite numai metodei de lucru. Invers, modul de a proceda afectează calitatea rezultatelor.

a) Referindu-ne la prima categorie de lipsuri: o anumită situație atrage atenția de la început și anume: absența unei metode unitare de lucru în seminariile noastre. Acest fapt se manifestă sub diverse forme. Spre exemplu: la unele specialități se practică în mod exclusiv seminarul de tip recapitulativ, destinat controlului și verificării cunoștințelor predate la curs (la psihologie, pedagogie etc.). La disciplinele istorico-literare însă, pe lîngă seminariile de control și verificare a cunoștințelor, este utilizată pe scară întinsă metoda referatelor, aceasta fie în cadrul ședințelor obișnuite, fie în cadrul unor seminarii speciale, avînd scopul esențial de a forma la studenți deprinderea muncii științifice și independente, încurajîndu-i uneori la producțiuni personale.

Fără îndoială că aceste variațiuni care privesc metodica seminariilor, depind în bună măsură de natura, durata și însemnătatea cursurilor respective. Tendința însă

https://biblioteca-digitala.ro

de a subestima valoarea referatului ca metodă de lucru în seminar, ni se pare nejustificată. Sîntem de părere că referatul constituie una din căile principale în vederea formării deprinderilor de a lucra ştiinţific şi un exerciţiu deosebit de important pentru dezvoltarea personalităţii intelectuale şi ştiinţifice a studenţilor noştri. Pentru aceste motive considerăm că metoda referatelor—asupra căreia vom reveni poate fi utilizată cu succes, bineînţeles ţinîndu-se seama de anii de studiu şi pregătirea individuală a studenţilor,—chiar din anul I la toate specialităţile.

b) Deosebiri de la un seminar la altul în cadrul aceleiaşi specialităţi, sau în specialităţi diferite, au putut fi remarcate de noi în legătură cu aplicarea uneia dintre cele mai importante cerinţe ale muncii didatice şi anume: *planificarea*.

Sub orice formă—fie că este vorba de seminarii introductive, de control al cunoştinţelor sau seminarii speciale—, activitatea desfăşurată în ora de seminar trebuie să se conformeze unui plan prealabil, judicios întocmit. Nu întotdeauna, însă, această cerinţă este tratată cu atenţia şi priceperea cuvenită. Am putut avea astfel uneori impresia, justificată de forma dezordonată a discuţiilor, fie că acest aspect a fost omis cu desăvîrşire în pregătirea seminarului, fie că planificarea a fost întocmită în mod defectuos. În bună măsură, această împrejurare o atribuim faptului că problema planificării nu s-a impus suficient atenţiei catedrelor, care au datoria să îndrumeze şi sub acest aspect cadrele mai tinere lipsite de experienţă.

Lipsurile care privesc metoda de lucru nu pot fi şi nu trebuie tratate însă în chip izolat; ele sînt strîns legate şi prin aceasta accentuate de o insuficientă pregătire ştiinţifică a orei de seminar. De aici o serie de lipsuri dintre care semnalăm pe acele mai caracteristice:

a) Teama, sau refuzul de a aborda probleme noi, sau de a da *clarificări suplimentare* în jurul temelor examinate la curs sau prevăzute chiar în planul şedinţei respective de seminar.

b) Lipsa unei dozări juste a discuţiilor în funcţie de importanţa problemelor tratate la seminar. Se insistă prea mult asupra unor chestiuni secundare, trecîndu-se cu uşurinţă peste acele probleme care solicită o frămîntare mai adîncă şi mai sistematică.

c) Neatenţie faţă de modul de a se exprima al studenţilor şi insuficienţele vocabularului lor ştiinţific. Spre exemplu: un student vorbeşte despre „metodele de investiţie", în loc de „investigaţie", ale pedagogiei, un altul despre „statornicia bipedă" a omului în loc de „staţiune bipedă", un student pronunţă „propietate" în loc de „proprietate". Nu s-a produs în aceste împrejurări intervenţia necesară din partea conducătorului de seminar. Nici atunci cînd unul dintre studenţi avînd intenţia de a arăta importanţa teoriei darwiniste, începea în felul următor: „Darwin dă mai multe exemple care arată justeţea celor confirmate de el"....

d) Conducătorul de seminar trebuie să dirijeze discuţiile în mod activ şi creator punînd întrebări sau formulînd concluzii precise la sfîrşitul dezbaterilor asupra fiecărei probleme tratate în seminar sau la sfîrşitul şedinţei. Întrebările au însă uneori un caracter prea vag, spre exemplu: „Ce fel de proces este percepţia?" sau „Ce fel de minte era Aristot?".

e) Concluziile şi aprecierile asupra contribuţiei studenţilor la discuţii, în cadrul seminariilor de control sau a unor seminarii speciale, sînt de asemenea uneori vagi şi inconsistente. Spre exemplu: în cadrul unui seminar special, conducătorul încheia discuţiile asupra referatului, ţinut de un student, în felul următor: „sînt şi eu de acord cu tov. student X, că referatul ţinut de studentul Y are calităţi, dar şi lipsuri. Timpul însă fiind înaintat, nu putem face o analiză mai amănunţită, aşa că ne oprim aici"...

Nu mai multă precizie şi substanţă rezultă din următoarele cuvinte, cu care conducătorul de seminar îşi încheia consideraţiile asupra unui referat: „credem că expunerea prezentată de tov. X ne poate satisface în oarecare măsură".

f) Dacă sîntem de acord cu toţii că în bună măsură pregătirea ştiinţifică a grupei de studenţi este o oglindă şi un rezultat al pregătirii şi interesului ştiinţific manifestat de cadrele didactice, ne putem explica pînă la un punct faptul că, la unele seminarii numărul studenţilor care iau parte la discuţii precum şi calitatea participărilor sînt nesatisfăcătoare.

Insuficienţa pregătirii metodico-ştiinţifice a seminarului se reflectă mai ales în caracterul superficial al discuţiilor, în alura lor dogmatică şi un mod de a trata abstract, birocratic, problemele, fără a se folosi de materialul viu, concret şi mai ales legat de actualitate.

https://biblioteca-digitala.ro

Cauzele lipsurilor

a) Insuficienta pregătire a seminariilor din punct de vedere metodic și științific, de către unele cadre didactice.

b) Deficiențe în ce privește munca de îndrumare și control din partea catedrelor.

c) Alcătuirea defectuoasă a grupelor de studenți.

d) Programul de studii prea încărcat.

e) Lipsa de sistemă și nivelul științific necorespunzător al unor prelegeri, împrejurare care se răsfrînge în chip negativ și asupra calității muncii desfășurată în seminar.

f) Frecvența neregulată a studenților la unele cursuri și seminarii,

Obiectivele seminarului

Din însăși expunerea lipsurilor mai caracteristice manifestate la unele din seminariile noastre, credem că s-au putut desprinde deja obiectivele și preocupările ce ar trebui să domine în seminar, pentru ca această formă de activitate didactică să corespundă pe deplin sarcinilor ce revin astăzi învățămîntului nostru. Pentru mai multă precizîune vom specifica următoarele obiective care trebuie urmărite în activitatea desfășurată în seminarii:

a) Seminarul trebuie să constituie un prilej de verificare a modului în care studenții și-au însușit materialul prelegerilor și al lecturilor științifice recomandate.

b) Să transmită noi cunoștințe sub formă de completări și aprofundări a materiei predate la curs.

c) Să formeze deprinderi de gîndire creatoare în domeniul muncii științifice.

d) Să contribuie la formarea și îmbogățirea vocabularului științific.

e) Să ridice nivelul științific al studenților prin întrepretarea exactă a problemelor materiei de specialitate și legarea lor de sarcinile construirii socialismului

Nu e nevoie să insistăm asupra faptului că aceste obiective nu pot și nu trebuie urmărite separat. Între ele există o strînsă interdependență, astfel că în munca depusă la seminar, chiar dacă uneori se pune accentul pe o anumită latură, ele trebuie cultivate în mod solidar.

Tipuri de seminar și căi metodice

Fără îndoială că există și trebuie să existe deosebiri în ceea ce privește metoda de lucru de la o specialitate la alta. Din punct de vedere metodic, este evident că la un seminar de arheologie nu se poate proceda ca la unul de istorie contemporană sau de psihologie. Aceste particularități metodice sînt deosebit de interesante pentru pedagogie și demne de studiat. Dat fiind însă cadrul limitat al expunerii noastre, nu ne putem îngădui a discuta decît asupra căilor celor mai generale, a formelor tipice pe care le capătă activitatea desfășurată în seminariile noastre. Forma cea mai frecventă practicată la catedrele cercetate de noi, este aceea a seminarului de control și verificare a cunoștințelor. În afară de aceasta însă, există și alte căi utilizate deja, dar asupra cărora va trebui să se îndrepte mai mult atenția din partea cadrelor didactice. Ne referim la *seminariile introductive*, *seminariile cu referate* și *seminariile speciale*. În cele ce urmează vom examina pe rînd formele menționate mai sus, pentru a scoate în relief utilitatea lor și căile pe care le socotim apte de a le spori randamentul cantitativ și calitativ.

Seminarul introductiv

Utilitatea acestei forme de seminar este adeseori, dacă nu ignorată, cel puțin insuficient apreciată. Practica seminariilor de acest tip este cu totul sporadică, cu toate că acestea ar putea fi de un real folos în munca instructiv-educativă depusă în cadrul prelegerilor și a celorlalte forme de activitate seminarială. Iată cum concepem activitatea acestor seminarii: la începutul fiecărui ciclu de seminarii recapitulative sau speciale, este bine să se consacre cîteva ședințe de pregătire. Este vorba ca în cadrul acestor seminarii introductive studenții să fie inițiați asupra tematicii generale a cursului respectiv, asupra problemelor care vor fi discutate în cadrul seminariilor recapitulative ulterioare, asupra temelor principale ale referatelor ce vor fi repartizate studenților cît și asupra terminologiei științifice a materiei de specia-

https://biblioteca-digitala.ro

litate. Tot în cadrul acestor seminarii, studenții anului I trebuie deprinși cum să conspecteze un material științific, cum să ia note la curs, cum se întocmește o fișă bibliografică etc.

Fără îndoială că aceste preocupări din partea conducătorului de seminar, trebuie să aibă un caracter permanent; dar ele se impun mai ales la începutul fiecărei activități noi, avînd rolul specific de a introduce și familiariza pe studenți cu problematica specialității respective și totodată de a le arăta de la început căile cele mai potrivite ale studiului individual.

Seminarul de control și verificare a cunoștințelor

Dificultățile cele mai mari legate de această formă de seminar se manifestă mai ales în cadrul metodei de lucru utilizată aici și anume: convorbirea dintre conducătorul de seminar și grupa de studenți. S-a constatat că în practica multor seminarii de acest fel, discuția degenerează adeseori într-o formă școlărească, elementară de „ascultare". În loc ca problemele abordate pe calea discuției să fie supuse unei dezbateri reale, însuflețită și aprofundată, ele fac obiectul unei desfășurări cvasimecanice, în care apelul la memorie reprezintă factorul esențial. Această atitudine este fundamental greșită. La originea ei nu vedem altceva decît o subestimare cu totul nemotivată a muncii din seminar. De aceea nu putem aștepta o îmbunătățire a muncii depusă în sectorul învățămîntului universitar decît printr-o revizuire a atitudinii manifestată de către unele cadre didactice cu privire la valoarea și utilitatea seminariilor.

Este cert, că din punctul de vedere al valorii instructiv-educative ca și în ceea ce privește complexitatea desfășurării sale proprii, seminarul nu trebuie așezat mai jos decît prelegerea. A-i minimaliza importanța, înseamnă a comite o gravă eroare. Împărtășim pentru acest motiv întru totul opinia cadrelor didactice din învățămîntul sovietic, cu privire la însemnătatea muncii seminariale. Majoritatea autorilor sovietici care au studiat această problemă au scos în lumină caracterul complex și deosebita răspundere ce revine acestei munci. „Unii profesori — declară autoarea sovietică Burminstrova — sînt de părere că e mai greu să ții o prelegere decît să conduci un seminar. Acest lucru nu corespunde întocmai realității. Este indiscutabil că e mult mai greu să pregătești o prelegere decît un seminar. Dar e mult mai complex să ții un seminar decît să ții o prelegere pregătită de înainte. În cursul prelegerii, profesorul poate fi sigur că planul său de expunere nu va fi cu nimic schimbat, că nimic nu-l va abate, că nu-l așteaptă nici o surpriză; în cadrul seminarului sînt posibile tot felul de abateri neprevăzute de la plan și se pot ivi cele mai neprevăzute probleme". (Burminstrova T.I.: *Despre priceperea de a conduce o discuție vie*. Din Vestn. Șk. nr. 7, 1942).

O deosebită atenție trebuie acordată întocmirii planului de conducere a seminarului, precum și pregătirii pe baza căreia va putea fi transpus în practică planul prestabilit. În legătură cu cele arătate mai sus, vom sublinia că nu e suficient ca seminarul să decurgă conform unui plan anterior întocmit. Experiența ne arată că un conformism prea rigid față de acest plan, nu poate fi decît un obstacol în desfășurarea vie și rodnică a discuției. Executarea planului întocmit trebuie pentru acest motiv să se efectueze fără rigiditate, cu mult tact și suplețe din partea conducătorului de seminar, pentru a face față unor împrejurări noi, neprevăzute. Este necesar de a îmbina într-un mod cît mai armonios posibil cerința planificării, o dată cu aceea de a satisface o curiozitate nouă, de a oferi un răspuns la problemele care se pot ivi neașteptat în cadrul discuțiilor.

Firește e imposibil de anticipat în chip amănunțit, forma precisă pe care o va urma discuția în cadrul seminarului. Această imposibilitate a prevederii riguroase — problemă care nu se pune în legătură cu prelegerea — constituie aspectul cel mai dificil al muncii seminariale, dificultate care nu poate fi biruită decît printr-o temeinică pregătire științifică și metodică.

În cadrul seminarului se ivesc întotdeauna probleme noi, cu atît mai numeroase și mai neprevăzute cu cît interesul științific al studenților este mai puternic stimulat. În atitudinea adoptată față de aceste situații noi, conducătorul de seminar trebuie să dea dovadă de competință și discernămînt pentru a lămuri problemele ridicate, a deosebi acele elemente ale discuției care reprezintă o valoare pozitivă de ceea ce poate fi înlăturat ca neființd necesar în sine, sau raportat la cerințele seminarului respectiv.

În concluzie două extreme trebuie evitate în raport cu cerința desfășurării planificate a muncii seminariale:

https://biblioteca-digitala.ro

1. A nu se pierde din vedere necesitatea unui fir conducător care să închege discuțiile într-un tot organic, coerent și rațional.

2. A nu transforma executarea planului într-o aplicație dogmatică și bucherească.

Rezultă că planul de conducere al seminarului nu trebuie conceput și aplicat decît sub forma unei scheme, e drept precisă, dar elastică în același timp, a unor puncte de reper prestabilite, aflate din distanță în distanță, dar care în intervalul dintre ele, să îngăduie suficientă libertate în mișcări, posibilitatea de a privi în jur și mai departe, în toate direcțiunile.

Semnalăm, fără a intra în amănunte, importanța altor cerințe, a căror respectare contribuie în mod neîndoielnic la buna desfășurare a orei de seminar:

a) A nu se aborda prea multe probleme mai ales în primii ani de studii; la primele seminarii nu e recomandabil să cerem prea mult din partea studenților. Dacă această cerință referitoare la dozarea materiei supusă discuției este respectată, atunci orele următoare vor decurge din ce în ce mai activ, imprimîndu-se astfel seminarului un stil cu adevărat creator.

b) Desfășurarea discuțiilor să fie subordonată unei necesități interne, raționale, cu alte cuvinte, să existe o orientare logică în cadrul convorbirilor dintre asistenți și studenți, pentru a se înlătura astfel arbitrarul și incoerența.

c) Întrebările să fie clare și precise.

d) Discuția să nu lase în urmă probleme neelucidate. E de preferat sacrificarea unei părți din plan, decît executarea cu orice preț, chiar cu prețul unei tratări superficiale și formale a problemelor.

e) În vederea realizării aceluiași caracter de unitate rațională a discuțiilor din seminar, e necesar ca timpul consacrat fiecărei probleme ce se discută să fie în mod just dozat după importanța acestora. În caz contrar, studenții vor avea o perspectivă greșită, denaturată, cu privire la însemnătatea problemelor supuse discuției.

f) O deosebită atenție va trebui să arate conducătorul de seminar cu privire la felul de a învăța și a reproduce cele învățate, al studenților. În această privință trebuie să rezulte cu evidență faptul că operația recapitulării n-a fost în mod elementar înțeleasă, ca o reproducere textuală, un simplu dubiet literal al cursului. Recapitularea trebuie privită mai mult ca un mijloc și nu ca un scop în sine. Scopul esențial ce trebuie urmărit în seminar este de a stimula cît mai mult interesul științific și gîndirea creatoare a studenților. Acest lucru nu poate fi obținut decît prin folosirea unui material amplu și bogat în exemple vii, a unei metode active în conducerea seminarului, care să permită discutarea însuflețită a problemelor, aprofundări și completări ale cunoștințelor predate la curs.

Aplicată în chip just, recapitularea va putea deveni astfel prilejul unei prelucrări active a materiei științifice de specialitate. Numai în aceste condiții va putea fi evitată monotonia și sterilitatea de care sînt atinse unele seminarii. Numai astfel se va putea imprima acestei forme de muncă didactică un caracter dinamic de o calitate superioară.

Seminarul cu referate

S-a pus problema dacă este bine sau nu, să se utilizeze metoda referatelor. Dacă există o îndoială în această privință, ea se datorește faptului că multe din referatele ținute de către studenții noștri nu-și ating scopul. Ele sînt adeseori pregătite în grabă, avînd de aceea mai curînd caracterul unor compilații naive, decît a unor producțiuni personale. În ce privește discuțiunile pe marginea referatelor, ele nu reușesc, după cum se știe, să antreneze decît o parte din studenți, restul complăcîndu-se într-o atitudine de pasivitate totală. Este deci în bună măsură întemeiată opinia unor cadre didactice care subliniază lipsa de utilitate a referatelor. Dar dacă pînă în prezent acest sistem de lucru n-a dat peste tot roadele așteptate, aceasta nu înseamnă că el trebuie abandonat.

Pentru a stimula interesul științific al studenților și a-i deprinde cu metodele de studiu științific — cum să elaboreze o lucrare științifică și să o redacteze, cum să cerceteze un material bibliografic și cum se conspectează, — este recomandabil ca studenții să fie antrenați la acest gen de lucrări, cu referate, chiar din anul I. Am putut constata astfel că acolo unde conducătorul seminarului este activ și se pricepe să însuflețească grupa de studenți, rezultatele referatelor sînt foarte bune.

Experiența învățămîntului sovietic—menționăm pentru exemplificare catedra det istorie de la Universitatea din Moscova—, ne demonstrează în modul cel mai convingător eficiența acestei metode atunci cînd este aplicată cu seriozitate și competință.

https://biblioteca-digitala.ro

Seminariile speciale

Cu privire la această formă de seminar noi nu dispunem de un material recoltat pe calea unei experienţe proprii, această formă de activitate, nefiind practicată la catedra noastră de psihologie-pedagogie. Ceea ce putem spune în această privinţă este rezultatul unor observaţiuni, pînă în prezent fragmentare, efectuate asupra unor seminarii la specialităţile Istorie şi Filologie. Indicaţii preţioase în această direcţie, am putut obţine pe calea unei anchete întreprinse printre conducătorii acestor seminarii. De un deosebit folos, a fost pentru noi cunoaşterea experienţei şi a rezultatelor obţinute de învăţămîntul sovietic, în practica acestei forme de seminar. Într-adevăr seminariile speciale, avînd rolul de a încuraja pe studenţi la cercetări şi producţii personale şi de a-i deprinde totodată cu minuirea metodelor de lucru ştiinţific, li se acordă o deosebită însemnătate în şcoala sovietică. Pe calea lor, studentul este angajat într-o formă concretă şi personală în procesul de cercetare şi de creaţie ştiinţifică. Procedeul de lucru este în esenţă următorul : se încredinţează studenţilor spre tratare anumite probleme, de un nivel mai înalt, atît în vederea aprofundării cunoştinţelor cît şi pentru desăvîrşirea lor şi în acelaşi timp valorificarea deprinderilor de studiu individual. În acest scop sînt folosite o serie de căi pe care le amintim, deoarece ele ar putea constitui norme de lucru pentru seminariile speciale ce se ţin la facultăţile noastre :

a) Tematica referatelor prezentate în cadrul seminariilor speciale trebuie strîns legată de tematica muncii ştiinţifice a catedrei. E de dorit astfel, aşa după cum se practică în învăţămîntul sovietic, ca munca de cercetare ştiinţifică a catedrei şi aceea depusă de studenţi, să se împletească într-un efort unitar.

b) Din cerinţa mai sus menţionată, rezultă atenţia cu care trebuie să se întocmească planul temelor pentru referate. Acest plan trebuie întocmit cu multă grijă la începutul fiecărui semestru fără însă a fi exclusă posibilitatea ca studenţii înşişi să-şi aleagă teme complimentare pentru studiu, în cazul că unii dintre ei sînt preocupaţi în special de anumite probleme.

c) Temele să nu aibă un caracter prea general nici prea special.

d) În vederea formării deprinderilor de lucru ştiinţific, este bine ca studentul să fie îndrumat în permanenţă de către conducătorul de seminar, precum şi în cadrul orelor de consultaţii, de către titularul specialităţii respective. Îndrumările se vor referi în special la următoarele operaţiuni, care stau la baza alcătuirii unui referat ştiinţific :

1) Adunarea şi conspectarea materialului.
2) Critica materialului cercetat.
3) Elaborarea acestui material.
4) Redactarea lucrării.

Sîntem convinşi că rezultatele obţinute la seminariile speciale vor fi cu atît mai bune, cu cît va fi existat o pregătire în direcţia muncii ştiinţifice, încă din anul I. Acesta e motivul principal pentru care socotim că studenţii trebuie deprinşi de la începutul studiilor cu munca de pregătire a referatelor; bineînţeles, acestea avînd în anii I şi II caracterul unui exerciţiu preliminar, în vederea lucrărilor mai personale şi mai dificile, care vor trebui efectuate începînd din anul III.

Concluzii

Am schiţat în cele de mai sus o serie de cerinţe şi unele sugestii care privesc problema îmbunătăţirii muncii de seminar. Între toate condiţiile enumerate, aceea pe care o socotim fundamentală este pregătirea ştiinţifică a conducătorului de seminar. Este evident pentru oricine, că buna pregătire ştiinţifică şi ideologică a factorilor de conducere în învăţămînt, reprezintă instrumentul cel mai preţios al muncii didactice. Nu poate fi vorba de „personalitate" sau „măiestrie pedagogică", acolo unde această condiţie e absentă. O pregătire ştiinţifică superioară este cheia oricărui succes veritabil şi nici un artificiu tehnic sau „miracol", n-ar putea compensa lipsurile existente în această privinţă.

Numai atunci şi numai în măsura în care, datorită pregătirii şi unei meditaţii stăruitoare asupra problemelor specialităţii sale, profesorul şi-a putut asigura o cultură temeinică şi deprinderi creatoare pe terenul muncii ştiinţifice, acţiunea sa culturală va putea deveni o veritabilă „unelta de transformare a personalităţii". Numai în aceste condiţiuni, dintr-o elementară metodă vizînd simpla recapitulare şi înregistrare mecanică a cunoştinţelor predate la curs, seminarul poate deveni fermentul unei activităţi pozitive, veritabilă şcoală a gîndirii, de care are nevoie făurirea omului nou.

https://biblioteca-digitala.ro